

2.PAPUNËSIA

Papunesia perben nje nder semundjet me te renda makroekonomike. Shpesh rritja e papunesise konsiderohet si nje parashenje e fazes se rrecesionit ekonomik. Per ta studiuar kete semundje I sutdiojme kostot e papunsise qe ndahen ne dy grupe:

a)Kostot ekonomike te papunsise. Nga aspekti ekonomik nje papunesi e larte don te thote renie e GDP actual. Sa me e madhe te jet paunesia aq me I madh do te jet hendeku midis GDP actual dhe GDP potencial. Lidhja midis papunesise dhe GDP jepet me ligjin e okunit sipas te cilit ligj per qdo 2% te renies te GDP actual ne kraasim me GDP potencial, norma e papunesise rritet me 1%.

Ne studimet qe jane bere humbjet ekonomike te shkaktuara nga papunesia vleresohen te jene me te medha edhe sesa humbjet qe peson shoqeria nga ineffiqenca e monompoleve apo nga humbjet e shkaktuara nga tarifat dhe kuotat. Kostoja ekonomike shpreheht si diference midis produktit actual dhe potencial. Pra ne situatet papunsie kjo vlere eshte negative. Zvoglimi I te ardhurave personale si rezultat I humbjes se vendit te punes per nje kryefamiljar perben nje kosto te dukshme ekonomike te papunsise. Nje gjendje e tille qon ne uljen e nivelti te jeteses te te papunit dhe te familjes se tij, mbasi ata do te konsumojne me pak te mira dhe sherbime.

b)Kostot socile te papunsise. Keto kosto socilae te papunesise mudn te paraqiten ne disa forma:

- **Papunesia shkakton zhvlersimin e kpaitalit human.** Gjat nje papunesiea shkalla e arsimimit e fituar dhe aftesite per pune e humbasin vleren e tyre kur nuk vihen ne perdorim per nje kohe te gjate.
- **Rritja e papunesise mund te sherbeje ne rritjen e kriminalitetit ne nje vend.** Pra nga rritja e numrit te te papuneve mudn te shkatoj ne rritjen e numrit te krimeve, pra kur individet nuk marrin te ardhura athere ata u drejtohen rrugeve te paligjshme, pra rugeve te krimit.
- **Kostot sociale te papunesise marrin edhe formen e uljes se dinjitetit social personal dhe te keqesimit te shendetit te te papuneve.** Paunesia shoqerohet me uljen e vetvleresimit, duke shkaktuar dhimbje atyre qe vuajn nje kohe te gjate per te. Papunesia e zgjatur e detyron njerin qe te terhiqet nga pjesmarrja ne menyre active ne jeten shoqerore.

Matja e papunesisë

Dy karakteristika kryesore te rrecesionit ekonomik jane renia ne GDP dhe rritja e papunesise. Ndryshimet ne papunesi maten me ane te norms se papunesise. Ne nje kohe te dhene nje individ ose mudn te jet I zene me pune, ose I papune ose jasht forces punetore.

- I zene me pune mudn te konsiderohet nje individ qe merr rroge.

- I papunë kosiderohet ai person qe nuk eshte ne pune por kerkon pune ne menyre active. **Te punesuart edhe te papunet perbejne forcen punetore.**
- Te gjith te cilet nuk perfhshihen ne te puneuarit dhe ne te papunet kosniderohen tjesht jast forces punetore. Ne kete grup bejne pjese pensionistet, studentet, nxenesit ne moshe pune, femijet ETJ.

Norma e papunesise llogarite ne kete menyre duke ditur numrin e te papuneve dhe numrin e forces punetore.

$$\text{Norma e papunesise} = \frac{\text{Te papune}}{\text{Forca punetore}} * 100$$

Llojet e papunesisë

1) papunesia e ferkimit(friksionale)- ky lloj I papunesise shfaqet sepse ekziston nje levoszheri e perhershme e njerezve midis vendeve te ndryshme te punes dhe te rajoneve. Edhe kur ekonomia eshte ne nje punezenie te plote, prapë do te kete nje mori njerezish qe kerkojne pune kur diplomohen, ose ata qe levizin neper vende te ndryshme.

2) Papunesia strukturore-ky lloj I papunesise ndodh kur ekziston nje mosperputhje strukturore afatgjate midis kerkeses dhe ofertes per pune. Kjo mund te ndodhe kur kerkesa per nje pune rritet nenderkohe qe kerkesa per nje lloj pune tjetër bie dhe oferta nuk I pershtatet shpejt ketij ndryshimi. Imobilitetit profesional paraqet pamudnesine dhe jogadishmerine per te braktisur profesionet e vjetra dhe per te përvetësuar profesionet e reja.

3) papunesia ciklike-Kjo lloj e papunesise rezulton nga pamjaftueshmeria e pergjithshme ne kereksen aggregate.

4) Papunesia sezonale-papunesia sezonale lidhet me karakterin stinor te prodhimit. Kjo forme e papunesise shfaqet ne deget e industris se ndertimit, ne bujqesi, ne turizem ETJ. Sepse ne keto dege karakteri stinor percakton edhe kerkesen per pune.

Shkaqet e papunesise duhet kerkuar te ngurtesite e pagave, pra pagat jo fleksibile I japin papunesised nje karakter te detyruar. Nderkaq sipas nje pikpamje tjetër pagat jane fleksibile dhe ne kete rast kemi papunesi te vullnetshme.

Papunesia e vullnetshme- paraqitet kur pagat jane plotesisht fleksibile dhe ne kete rast nuk mund te kemi papunesi te detyruar por do te kemi papunesi te vullnetshme.

Papunesia e detyruar- pra kjo papunesi arrihet kur ekziston ne jofleksibilitet I pagave ne treg te punes.pra arsyeja kryesore per papunesine e detyruar qendron ne natyren administrative te percaktimit te pageve.

Norma natyrore e papunsisë

Norma natyrore eshte ajo norme e papunesie ne te cilen tregjet e punes dhe te te mirave jane te balancuara. Pra NNP eshte ajo norme e papunesise net e cilen forcat influencuese te qmimeve, pagave, inflacionit jane te balancuara.

NNP nuk eshte kurr zero. Kjo don te thote qe edhe ne kushtet kur ekonomia eshte ne punezenie te larte, nje numer I caktuar individesh ne moshe pune do te jene te papune.

NNP eshte e lidhur ngushte me inflacionin- shoqeria do te donte nje papunesie sa me te ulet por jo edhe qaq te ulet sa qe ta rrezikonte pershpejtimin e inflacionit.

Eshte bere e ditur se NNP ne dekadat e fundit eshte rriturr per shkak te ketyre 3 faktoreve.

- **Ndryshimet e structures demografikee te forces puntore.**
- **Politikat humanitare te qeverise**
- **Eshte rriturr papunesisa strukturore.**

Masat qe nderrimirren per reduktimin e NNP-s janë: Permirsimi I sherbimit te tregut te punes. krijimi I vendeve te reja te punes permes shpenzimeve qeveritare. Programet e ndryshme qeveritare te punohen ne menyre qe puntoret te nxiten per pune.

ARBER HOTI